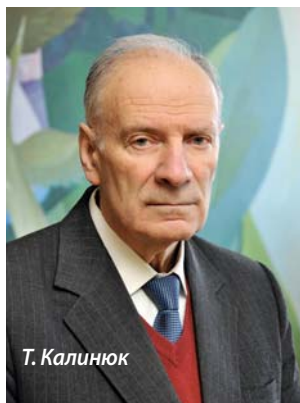

Жінки у медицині та фармації

Колись медицину вважали прерогативою винятково представників сильної статі. Чоловіки пильно оберігали свої привілеї, тож займатися лікуванням, звичайно, окрім акушерства, жінкам суворо заборонялося. І от одного разу у школу афінянина Герофіла прийшов юнак, який забажав опанувати лікарське мистецтво. Коли настав час застосовувати свої знання на практиці, він попрямував до будинку, де лежала хвора жінка. Але добропорядна афінянка відмовилася роздягатися перед незнайомим чоловіком. Тоді лікар роздягнувся, і виявилось, що він... жінка

Молода афінянка на ім'я Агнодіка, прагнучи отримати лікарське вміння, не тільки носила чоловіче вбрання, але й відрізала своє розкішне волосся, що у ті часи, було неприпустимим. Її пацієнтка швидко одужала та не зберегла таємницю своєї рятівниці. Лікарі подали скаргу на самозванку, проте все жіноцтво міста постало на захист Агнодіки. Судді змушені були поступитися й відкрити жінкам шлях у медицину.

А якою була роль жінок-фармацевтів, зокрема в науці? Про це розмовляємо із завідувачем кафедри технології ліків і біофармації ЛНМУ ім. Данила Галицького, д-м фарм. наук, проф. Тимофієм Калинюком та асист. Світланю Різничок.

Т. Калинюк

Т. Калинюк: Незважаючи на різні складнощі соціального характеру та упереджене ставлення суспільства, жінки-вчені віддавна й до сьогодні впевнено торують свій шлях у науці. Насамперед, це всесвітньо відомі Марія Склодовська-Кюрі, роботи якої з фізики та хімії були відзначені двома Нобелівськими преміями, її дочка Ірен Жоліо-Кюрі, ім'ям якої названа одиниця активності радіоактивних ізотопів, Дороти Кроуфут Ходжкін, удостоєна Нобелівської премії з хімії за визначення за допомогою рентгенівських променів

структури важливих біохімічних речовин, Гертруда Еліон, яка разом із Джорджем Хітчингсом ідентифікувала ключовий фермент у біосинтезі фолієвої кислоти та ін.

На українських землях жінки завжди відігравали важливу роль у царині фармацевтичних наук. Візьмемо для прикладу науковий трактат «Мазі» («Alimta», 30-і рр. XII ст.) княжни Євпраксії (1108–1172 рр.), онучки Володимира Мономаха. Його вважають першою науковою працею, написаною жінкою, в основу якого покладено власні спостереження княжни Євпраксії та дані тогочасних наукових рукописів грецької та східної медицини, зокрема Галена та Авіценни.

Вища освіта в європейських університетах не завжди була доступною для жінок. Право навчатися на фармацевтичному відділенні та на рівні з чоловіками займатися фармацевтичною діяльністю було надане розпорядженням Міністерства освіти Австро-Угорської імперії

у 1900 р. Уже в 1905 р. науковий ступінь магістра фармації у Львівському університеті здобула перша жінка на теренах Австро-Угорської імперії Софія Рейх. Усього за 20 років (1905–1925 рр.) ступінь магістра фармації тут отримали близько 140 жінок.

Однак лише через 30 років жінки стали науково-педагогічними працівниками у фармацевтичному відділі Львівського університету, серед них Лідія Коханська (1932–1936 рр.), Анна Ковалєвська (1936–1939 рр.) — асистенти кафедри фармацевтичної і органічної хімії, Марія Матляк (1931–1939 рр.), Фридерика Аугустерна (1931–1934 рр.) — кафедри ботаніки і фармакогнозії, Кароліна Шпілецка (1935–1939 рр.), Ірена Жегестовська (1936–1939 рр.) — кафедри практичної фармації.

Реорганізація медичного факультету Львівського університету у Львівський державний медичний інститут у 1939 р. та утворення в його складі фармацевтичного факультету дозволили залучити до наукової праці нових кваліфікованих працівників, частина з яких були жінками. Так, на кафедрі фармацевтичної хімії асистентом було зараховано Ядвігу Драбик, біологічної хімії — Ірену Мохнацьку, неорганічної хімії — Ванду Мейбаум, Іванну Бляут-Опенську, на кафедрі фізики — Луїзу Грегор.

На фармацевтичному факультеті ЛНМУ ім. Данила Галицького було виховано плеяду жінок-науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток фармацевтичної науки та хіміко-фармацевтичної школи ЛНМУ. Це проф. Валентина Позднякова (1917–2001), яка працювала на кафедрі токсикологічної та аналітичної хімії з 1948 до 1964 р. Її наукові дослідження присвячені ідентифікації алкалоїдів мікрокристалоскопічним методом. З 1964 р. до 1990 р. вона працювала завідувачем кафедри технології ліків. У цей період її наукові інтереси поширювалися на опрацювання технології та методів аналізу різноманітних лікарських форм. Під її керівництвом наукова школа з технології ліків стала значно потужнішою — було виконано 2 докторські та 17 кандидатських дисертацій. Вона опублікувала близько 120 наукових і навчально-методичних праць, серед них 2 монографії.

Серед учнів проф. В.Т. Позднякової — Енеля Єфремова (Тарасова) і Світлана Хмелєвська. Проф. Енеля Тарасова (1937–2005) із 1964 до 1996 р. працювала на кафедрі технології ліків на різних посадах, з 1996 до останніх днів життя — у Військово-медичній академії у м. Санкт-Петербург. Вона є автором понад 90 наукових праць, у тому числі 3 авторських свідоцтва на винаходи, 2 інформаційних листів, 6 методичних рекомендацій.

Упродовж 1969–2002 рр. у царині технології ліків та організації фармацевтичної справи працювала проф. Світлана Хмелевська. Вона досліджувала проблеми фармацевтичної геріатрії, вікової фармакотерапії, фармацевтичної опіки хворих. Її науковий доробок становлять близько 120 наукових і навчально-методичних праць, серед них 3 монографії, 5 фармакопейних статей, 4 патенти України.

На кафедрі фармакології розпочала наукову кар'єру доцент Софія Воскобойник (1914–1997). Вона завідувала курсом медичного товарознавства при кафедрі технології лікарських форм, з 1964 до 1968 р. керувала кафедрою організації та економіки фармації ЛДМІ, протягом 1969–1973 рр. — аналогічною кафедрою в Курському медичному інституті. Вивчала жовчогінні характеристики препаратів рослинного походження, мінеральні води, перев'язувальні матеріали, стабільність і сумісність лікарських засобів при довготривалому зберіганні тощо.

Науковий напрям з фармакогнозії у 1970 р. очолила професор Любов Ладна-Роговська (1931–2013). Її науковий доробок становлять близько 200 наукових і навчально-методичних праць, із яких 5 авторських свідоцтв на винаходи та 2 медичних тлумачних словники. Підготувала 12 кандидатів наук. З її приходом наукові дослідження кафедри проводилися у ресурсознавчому та хімічному напрямках з метою пошуку основних груп біологічно активних речовин (алкалоїдів, танінів, сапонінів, кумаринів). У результаті було відібрано найперспективніші для подальшого вивчення рослини в якості джерел для отримання препаратів. Учнями проф. Л.Я. Ладної-Роговської були кандидати наук: Радислава Гайдук (1975), Анна Янутш (1985), Айгуль Рахметова (1986), Наталія Шаповалова (1994) та ін.

Представник наукової школи хіміків-токсикологів проф. Валентина Попова (1936–2011) навчалася в аспірантурі, працювала асистентом, доцентом, завідувачем кафедри аналітичної та токсикологічної хімії ЛДМІ; кандидатську дисертацію захистила у 1967 р., а докторську — в 1978 р., професор з 1983 р. Опублікувала близько 150 наукових та навчально-методичних праць. Наукові дослідження проводила у напрямку хіміко-токсикологічного вивчення деяких препаратів, пестицидів, металічних отрут. Підготувала 5 кандидатів наук.

На жаль багатьох із згаданих науковців уже немає серед нас, але їхні справи продовжують як ветерани, так і молодь.

С. Різничок: У розвитку фармацевтичної хімії важливу роль відіграла проф. Олена Владзімірська. Вона розпочала наукові дослідження в аспірантурі кафедри фармацевтичної хімії, і вся її діяльність пройшла в науковій школі проф. Миколи Туркевича: асистент, доцент, професор, завідувач цієї кафедри. З 1997 р. — професор

С. Різничок

кафедри фармацевтичної, органічної та біоорганічної хімії. Наукові дослідження проф. О.В. Владзімірської спрямовані на синтез нових біологічно-активних речовин із протимікробною, антивірусною, протизапальною, антигіпоксичною й нейротропною активністю. Під її керівництвом захищено 1 докторську та 17 кандидатських дисертацій. Її науковий доробок становить близько 400 наукових та навчально-методичних праць українською, російською, польською, англійською та німецькою мовами, серед них 43 авторських свідоцтва на винаходи, монографія, підручник, 2 навчальні посібники. Є співрозробником двох препаратів, запропонувала оригінальні методи синтезу і хімічних перетворень цього класу сполук. Відзначена почесними званнями Відмінник охорони здоров'я (1968), Винахідник СРСР (1975), заслужений професор Львівського національного медичного університету (2006).

Проф. Любов Петрух з 1992 р. керує кафедрою фармацевтичної хімії ФПДО. Наукові інтереси вченого окреслені проблемами синтезу похідних флуорену, фармакопейного аналізу і стандартизації лікарських засобів, української наукової фармацевтичної та медичної термінології. Вона є автором понад 400 наукових і навчально-методичних праць, авторських свідоцтв на винаходи та патентів України, фармакопейних статей. Підготувала 1 доктора і 6 кандидатів наук.

Із 1993 р. проф. Ольга Заліська працює на кафедрі організації й економіки фармації та технології ліків ФПДО Львівського медичного університету (із 2012 р. — завідувачем). Вона — кандидат фармацевтичних наук (1997), доцент (2002), доктор фармацевтичних наук (2004), проф. (2005), голова Українського відділення Міжнародного товариства фармакоекономічних досліджень (2008). Опублікувала понад 300 наукових і навчально-методичних праць, серед них підручник, посібники, монографія. Підготувала 5 кандидатів наук.

З 1981 р. працює на кафедрі токсикологічної та аналітичної хімії доц. Ірина Галькевич (з 1998 р. — завідувач). Завершує роботу над докторською дисертацією. Вивчає проблеми оптимізації та очистки токсикантів при діагностиці отруень наркотичними і психотропними засобами. Опублікувала понад 100 наукових праць. Велику увагу приділяє питанням дидактичних засад викладання токсикологічної хімії і підготовці науково-педагогічних кадрів.

Підготувала Лариса Дедишина